

Nánási-Molnár Anita

Az óvodai nevelési nyelv megválasztásáról Kárpátalján

A Kárpátalján végzett vizsgálatok célkitűzése az volt, hogy a nyelvi szempontból kevésbé kutatott óvodai nevelésre irányítsa a figyelmet; ezáltal rávilágítson az anyanyelvi nevelés fontosságára a köznevelési rendszer elsődleges színterén.

A tanulmányban bemutatott eredmények 2012-ből és 2015-ből származnak. A kutatásban 330 olyan szülő vett részt, akiknek a gyermeke a vizsgált időszakban még óvodába járt, de a kutatási év őszétől iskolába készült.

A felmérés eredményei szerint az óvodai nevelési nyelv megválasztására a megkérdezett szülők anyanyelve és általános iskolai tanyelve is hatással van, továbbá a mindenkori ukrán aktuálpolitikai helyzet is szempontként szerepel. Fontos kiemelni azonban, hogy azok a szülők, akiknél mindkét fél magyar nyelven végezte általános iskolai tanulmányait, magasabb arányban választanak a gyermeküknek is magyar tanyelvű intézményt (88,9%), mint azok a szülők, akiknél mindkét fél magyar anyanyelvűnek vallotta magát (75,5%).

Bevezetés

A tanyelv választás és a nyelvpolitika témaköre az ukrainai, kárpátaljai nyelvészeti szakirodalom számára (is) gazdag kutatási lehetőségeket biztosít főként az országban jelen lévő változékony társadalmi-politikai helyzet miatt. Szociolingvisztikai szempontból a tanyelv megválasztása hangsúlyos szerepet kap a nyelvcseré-nyelvmegtartás folyamatában. Kárpátaljai nyelvészek (is) egyetértenek abban, hogy a hozzáadott kétnyelvűség (Beregszászi 2002; Cserniczkó 2008), és többek között a magyar nyelvű intézményrendszer megléte elősegíti a helyi magyar közösség nyelvmegtartását.

Jelen tanulmány eredményei a szerző disszertációjának a részét képezik. Az értekezés a kárpátaljai óvodai nevelésről, az óvoda nevelési nyelvének megválasztásáról kíván képet adni szociolingvisztikai, nyelvi és oktatástervezési keretben a 2010 és 2015 közötti időszakban. Mindezt főként az ukrán oktatás- és nyelvpolitikának, a témában érintett óvónők tapasztalatainak és a szülők óvodai nyelvválasztási motivációinak a vizsgálatával. A kutatásban 330 szülő nyilatkozott többek között a választott óvoda nevelési nyelvéről, majd a választani kívánt elemi iskola tanyelvéről. A későbbiekben ezekről az eredményekről lesz szó.

A nevelési nyelv/tanyelv megválasztásáról és az anyanyelvi nevelésről

A szocializáció folyamán a beszéd a gyermek környezettel való érintkezésének, önkifejezésének, gondolkodásának legfőbb eszközévé válik. A beszéd által erősödik a gyermek biztonságérzete, növekszik a tájékozottsága, gazdagodnak az ismeretei (Gödéné 2005: 101). Fontos tehát annak a nyelvnek a megerősítése, fejlesztése, amelyet a gyermek később az ismeretszerzés eszközeként használ, így az adekvát nyelvi mintával (tudniillik a helyénvaló anyanyelvi, jelen esetben a magyar nyelvi mintával) való ismerkedésre már óvodáskorban is szükség van. Ezen ismerkedés mikéntje egy kisebbségi beszélőközösség szempontjából még fajsúlyosabb kérdés.

A kárpátaljai magyar beszélőközösség jövőjének, megmaradásának egyik fontos, ha nem a legfontosabb összetevője, ugyanis az anyanyelv, illetve a magyar identitás megőrzése, továbbadása. Az identitás meghatározásában pedig jelentős szerepe van az oktatásnak – vertikálisan értve az óvodától az egyetemig tartó oktatási-nevelési folyamatnak. A pedagógiai kérdések közül

a kisebbségek számára a legfontosabb az oktatási nyelv megválasztása (Göncz 2011: 57). Cserniczkó István a következőket írja erről: „Kutatásaink egyértelműen igazolják például, hogy a nem magyar tannyelvű iskolát végzett magyar gyökerű kárpátaljai magyarok jelentős része (közel fele) már nem (vagy nem csak) magyar identitásúnak vallja magát” (2013: 477). Továbbá: „A magyar identitás megtartásában a magyar nyelv fenntartása nélkül kevés siker mutatkozik” (Cserniczkó 2013: 478). A magyar nyelv megtartásának pedig egyértelműen az anyanyelven folyó oktatás kedvez a leginkább. A választott iskola (adott esetben óvoda) a tannyelvével és az ott oktatott tartalmakkal együtt a tanulók identitásformálásának meghatározó tényezői (Göncz 2011: 57). Éppen ezért indokolt a kárpátaljai magyarság részéről fontos és fejleszteni kívánt eszközként tekinteni a minőségi anyanyelvű képzésre, amelynek során a szükséges államnyelvismeret – mint fontos tőke – megszerzése mellett kulturális és kapcsolati tőkével is indulhat a közösség tagja az „érvényesülés” útján (Sorban 2012: 14). A képzés (tudinillik az anyanyelvű) sikerességét pedig nyelvi tervezési, oktatástervezési lépések mentén segíthetjük, ezen tervezési lépések kidolgozásának fontos részeit képezik a nyelvészeti kutatások.

A kárpátaljai magyar közösség boldogulását Ukrajnában megnehezíti, hogy alacsony szinten birtokolja az állam nyelvét, ez pedig szükséges tőke lenne az érvényesüléshez. Az államnyelv oktatásának sikerességét Ukrajnában az állam sem segíti elő. A témában számos írás jelent meg a kárpátaljai magyar szakirodalomban is (például Beregszászi 2004; Cserniczkó 2004, 2011, 2012). Az anyanyelvet az adott beszédhelyzethez igazodó módon használni képes, a helyi értékek és az összmagyar kultúra iránt fogékony, az anyanyelvet a következő generációnak lehetőség szerint továbbadó, ugyanakkor kétnyelvű egyének képzése kell, hogy legyen a célja és a feladata a kárpátaljai magyar tannyelvű oktatásnak (Beregszászi 2004: 17). Az additív szemlélet jegyében való oktatást, az államnyelv elsajátítását már az óvoda is megalapozhatja (Cserniczkó 2012: 108) – megelőzendő a kárpátaljai szülők részéről azt a véleményt, hogy a magyar oktatási intézményekben nem lehet megfelelőképpen elsajátítani az államnyelvet – és bizonyítva, hogy a valamely nyelven elsajátított nyelvi tudás és nyelvhasználati készség átvihető egy másik nyelvre. Egy másodnyelv (jelen esetben az ukrán nyelv) elsajátításának, szövegértésének a sikeressége ugyanis szoros összefüggést mutat az anyanyelvi szövegértési képességekkel (Cummins 1984; Göncz 2004).

Az óvoda azonban az ukránoktatás tekintetében felkészületlen. Egyelőre nincs olyan (megfelelő) állami tanterv, tanmenet, amelyet a magyar nevelési nyelvű óvodák használhatnak. Ugyanakkor a Beregszászi járásban foglalkoztak már a kérdéssel. Egy-egy járási vonatkozású módszertani segédanyag megléte – amelyet sokszor nem terjesztenek az óvodák között – félmegoldást jelentene, hiszen az óvónőket szintén nem készítik fel arra, hogyan tanítsanak óvodáskorú, (javarészt) magyar anyanyelvű gyerekeket ukrán nyelvre az óvodai foglalkozások keretein belül. A megfelelő tanterv és az óvónők felkészítése sem elegendő feltétel a sikeres óvodai ukránképzéshez, ugyanis számos kárpátaljai magyar óvodában vegyes csoportok működnek, amelyek nem nyelvileg és/vagy nemzetiségileg, hanem korosztály szerint vegyesek, és legtöbbször 15 főnél nagyobb létszámúak. Ez nagyban nehezíti tehát a nyelvtanulást, és szinte lehetetlenné teszi az óvónők számára a hasznosítható, ukrán nyelvű foglalkozáshoz alkalmazható terv készítését (Cserniczkó 2012: 108).

Az óvodai nevelés egyéves iskolai előkészítőként való kötelezővé tétele (és az iskolai tantervek ehhez igazítása) ezt a kérdést fajsúlyosabbá tette. Az óvodai nevelés kötelezővé tétele törvényi szinten 2010. július 6-ra datálható, amikor változások történtek az *Ukrajna törvénye az óvodai nevelésről* című törvényben, kötelezve a gyermekek óvodai nevelésben való részvételét 5 éves kortól (Orlova 2013). A kárpátaljai szülők számára így még inkább megfontolandó, hogy milyen nyelvű óvodát vagy óvodai csoportot válasszanak gyermeküknek az iskola megkezdése előtt. Az iskolai előkészítés részeként ugyanis az óvodások foglalkoztatófüzetet használnak, amely az ukrán nevelési nyelvű csoport esetén természetesen az ukrán tannyelvű iskola tantervének alapját készíti elő, de a magyar nevelési nyelvű óvodások számára és/vagy magyar nyelven nem érhető el.

A Kárpátalján végzett kutatásokról

A 2012-ben és a 2015-ben végzett vizsgálatban 15 óvodából összesen 330 (2012-ben 78, 2015-ben 252) olyan szülő válaszolt az írásban vagy szóban feltett kérdésekre, akiknek a gyereke a vizsgált időszakban még óvodába járt, de adott év őszétől iskolába készült. A vizsgált óvodák székhelyei között megtalálhatók a különböző kárpátaljai településtípusok képviselői például: falu – Beregújfalu, városi típusú település – Bustyaháza, város – Nagyszőlős; jelen van a tömbmagyarság – például Beregszász, valamint a szórványmagyarság – Királyháza bevonásával. A tömbmagyarságot képviselő Beregszász mindemellett mint megyei alárendeltségű város is szerepel (1. táblázat). A kutatásban részt vevő hét település a következő: Beregszász, Nagyszőlős, Beregújfalu, Tiszaújlak, Aknaszlatina, Bustyaháza, Királyháza.

1. táblázat

A vizsgálatban részt vevő szülők óvodák szerint

Óvodák	2012	2015
Beregújfalui Fenyőfácska Óvoda	20	31
Tiszaújlaki Óvoda	0	20
Beregszászi 4. Sz. Óvoda	15	12
Beregszászi 6. Sz. Óvoda	16	12
Beregszászi 10. Sz. Óvoda	0	12
Beregszászi 12. Sz. Óvoda	0	15
Beregszászi 18. Sz. Óvoda	7	0
Beregszászi 19. Sz. Óvoda	20	0
Királyházi Szent Ferenc Óvoda	0	8
Bustyaházi Szent Erzsébet Óvoda	0	11
Aknaszlatinai Szent Anna Óvoda	0	12
Nagyszőlősi Szent József Óvoda	0	16
Nagyszőlősi 1. Sz. Óvoda	0	14
Nagyszőlősi 5. Sz. Óvoda	0	26
Nagyszőlősi 8. Sz. Óvoda	0	63
Összesen	78 fő	252 fő
	330 fő	

A vizsgált helyszíneken az összes iskolába készülő gyermek szüleit sikerült felkeresni a helyi óvónők közvetítésével, a válaszadók aránya 40–100% közöttire tehető – az egyes óvodáktól függően változó. A válaszadást vállaló szülők kérdőívet töltöttek ki (zárt és nyílt kérdésekkel), amelynek adatait SPSS statisztikai adatelemző programban sikerült rögzíteni, majd később egyszerű lekérdezéssel, frekvenciaanalízissel (frequency), illetve keresztábra-analízissel (cross tabs) elemezni. A nyílt kérdésekre érkezett válaszok rögzítése ugyancsak ebben a programban történt, majd a válaszok tartalmától függően alakultak ki a csoportok. A tartalmi csoportok gyakoriságának számszerűsítésével megállapíthatóvá vált a kapott válaszokból ezek előfordulási aránya is.

Az óvodás gyerekek szüleinek megkérdezését olyan hipotézisek előzték meg, mint:

- a kárpátaljai szülők tannyelvválasztási döntései már a gyerekek óvodáskorában is tudatosak;
- az óvoda vagy az óvodai csoport nevelési nyelvének megválasztása meghatározza az elemi iskolai tannyelv megválasztását;
- a többségi tannyelven tanult szülők gyermekeik számára előnyben részesítik a többségi tannyelvű óvodát, iskolát;
- értelmiségi szülők magyar nevelési nyelvű óvodát választanak gyermeküknek;
- a többségi tannyelven tanult szülők szerint nincs veszélyben Kárpátalján az anyanyelvi oktatási hálózat megléte.

Az óvodai nevelési nyelv megválasztásával kapcsolatos eredmények

Az alapadatokból

A vizsgált minta nemek szerinti eloszlása azt mutatja, hogy a megkérdezett szülőpárosoknak inkább a női tagjai, a gyerekek anyukái válaszoltak szívesebben a kérdőívben feltett kérdésekre, részvételi arányuk 82,1%. Az édesapák – ha egyáltalán Kárpátalján tartózkodtak az Ukrajnában kialakult belpolitikai helyzet okán – szívesebben adták át az adatközlés lehetőségét az édesanyáknak. A nyelvcsere folyamatának kezdő lépéseiben a nők általában aktívabb szerepet vállalnak, mint a férfiak – írja Borbély Anna (2001: 205; vö. Paulston 1994: 13). Ebből kiindulva a tannyelv megválasztásánál is lényeges szempont lehet a megkérdezett anyukák válasza.

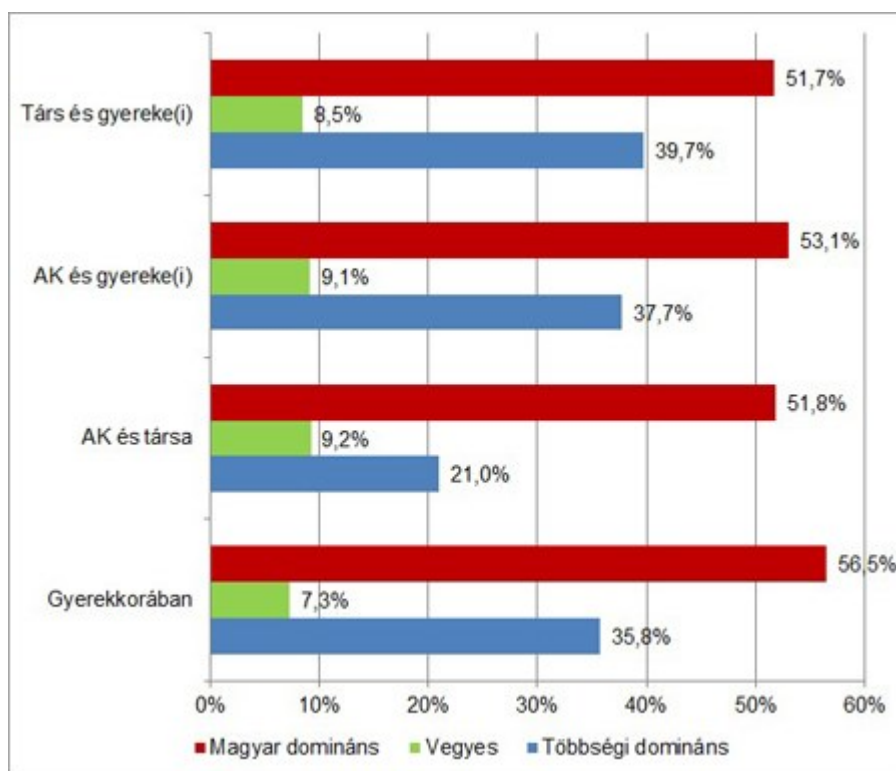
A válaszadók anyanyelve és nemzetisége néhány esetben eltért egymástól. Ez nem szokatlan jelenség Ukrajnában (Cserniczkó 2010: 28), így Kárpátalján sem. A válaszokból kiderült, hogy több adatközlő vallotta magát ukrán nemzetiségűnek, mint ukrán anyanyelvűnek. Cserniczkó (2010: 27–29) szerint ez lehet a magyarázata annak, hogy az országban (tudniillik Ukrajnában) a nemzetiségi jogok hangsúlyosabbak a nyelvi jogokkal szemben. A válaszadók megoszlása anyanyelvük szerint a következő képet mutatja: 53% magyar, 41,5% ukrán, 2,1% orosz anyanyelvű. A fennmaradó 3,4%-ban kettős (magyar és ukrán, orosz és ukrán), kárpátaljai, valamint magyar, ukrán és orosz anyanyelvről nyilatkoztak a megkérdezett szülők. Nemzetiség tekintetében 51,5%-uk vallotta magát magyar nemzetiségűnek, 45,5% ukránnak, 0,9%-uk orosznak. A válaszadók 0,9%-a nem tudta megválaszolni, milyen nemzetiségű, illetve két adatközlő esetében itt is előfordult a kettősség – magyar–ukrán identitás.

Az iskolai végzettség tekintetében a megkérdezettek kétharmada (64,2%) középfokú (közép- és szakközépfokú) és közel egyharmada (29,4%) felsőfokú (főiskolai/egyetemi) végzettséggel rendelkezik. Általános iskolai végzettsége 21 főnek, a válaszadók 6,4%-ának van. A végzettségüket különböző tannyelven szerezték a szülők. Magyar tannyelven tanult az általános iskolában a válaszadók 38,2%-a. A megkérdezettek több mint fele (52,7%) ugyanezt ukrán tannyelven tette, 8,2%-uk pedig orosz tannyelven.

A gyermekek nyelvi szempontú családi hátterét vizsgálva érdemes volt megnézni a szülők anyanyelvről adott megnyilatkozásait. Eszerint a vizsgálatban érintett gyermekek közül majdnem minden ötödik (18,4%) vegyes házasságból (vagy élettársi kapcsolatból) származik. A szülők 43,8%-a

homogén magyar, és kicsit több mint egyharmada (37,8%) homogén többségi (csak ukrán, csak orosz, esetlegesen a kettő vegyes volta) házassági vagy élettársi kapcsolatban él.

A családi nyelvhasználatot érintő kérdés eredményei a következőképpen alakultak: magyar domináns (tehát csak magyar vagy inkább magyar) nyelvhasználatról nyilatkozott a válaszadó szülők több mint fele a gyerekkori, illetve a vizsgálat idejét érintő családi interakciók nyelvét tekintetében. A családtagok közötti beszélgetéskor az egyformán magyar és többségi (tehát ukrán és/vagy orosz) nyelvet használók aránya 7,3–9,2% közötti értékeket mutatott, míg a többségi domináns (tehát csak ukrán és/vagy orosz, avagy inkább ukrán és/vagy orosz) nyelvhasználat 21–39,7% között alakult. Fontos kiemelni, hogy a válaszadók gyerekkorukban 56,5%-ban csak a magyar nyelvet használták családon belül, ugyanakkor saját gyermekükkel a csak magyar nyelv használati aránya 53,1%-ra csökkent (1. ábra). Egy nyelv addig tud fennmaradni, amíg használják, továbbadják. Fishman szerint (idézi Erdei 2010: 145), ha a család nyelvátörökítő szerepe megszűnik, kritikussá válhat a nyelvcsere folyamat megállítása.

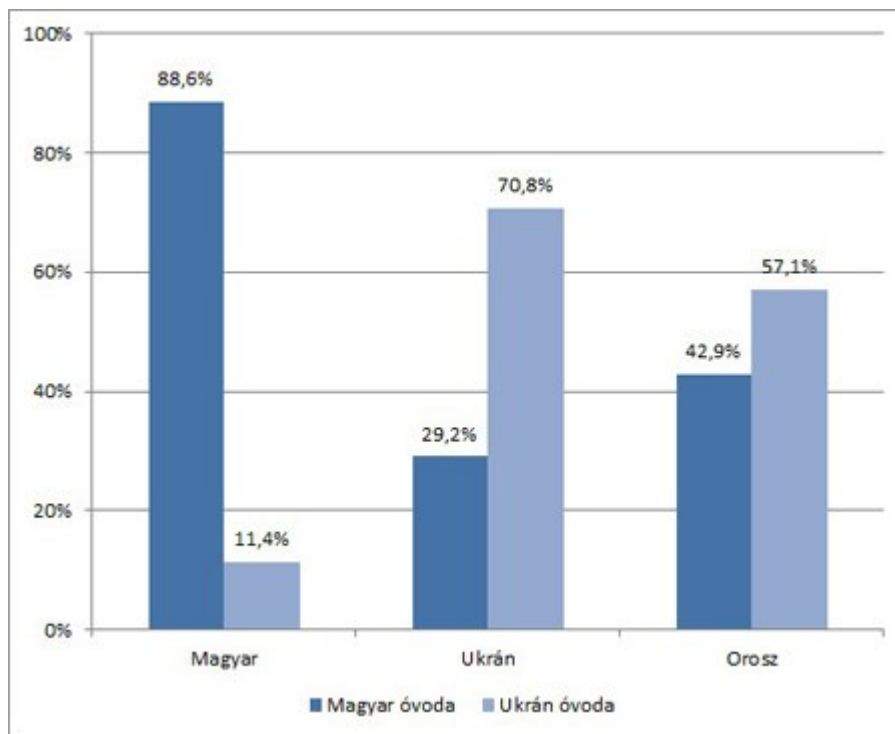
1. ábra

A családi nyelvhasználat az adatközlők százalékában (N = 330)

Az óvoda nevelési nyelvének megválasztása

Az óvoda nevelési nyelvének megválasztásánál 62,1%–37,9%-os arányban a magyar tanítási nyelvű óvoda vagy óvodai csoport mellett döntöttek a válaszadók. Éppen ezért érdemes ezt az adatot a megkérdezettek anyanyelve felől megközelíteni. Az anyanyelv meghatározásánál számos kategória (pontosan 8) alakult ki. A magyar (175 fő), ukrán (137), orosz (7) mellett megjelent a magyar–ukrán (6 fő), a kárpátaljai (1 fő), az ukrán–orosz (1 fő) és a magyar–ukrán–orosz (1 fő), illetve az egyéb (2 fő) kategória is. A válaszadók 94,5%-a magát magyar vagy ukrán, illetve orosz anyanyelvűnek vallotta, a többi kategória ennél a kérdésnél kizárható volt. A magukat magyar anyanyelvűnek vallók 88,6%-a választott gyermeke számára magyar nevelési nyelvű óvodát vagy óvodai csoportot, a csak ukrán anyanyelvűek körében ez az arány 29,2%. Az adatközlők anyanyelve és a gyermekük számára

választott óvodai nevelési nyelv között statisztikailag szignifikáns összefüggést mutatott az SPSS adatelemző program (2. ábra).

2. ábra

Az adatközlők anyanyelve és az óvoda nyelve ($N = 319$) (khi-négyzet: 116,184; $df = 2$; $p < 0,000$)

Az óvodai tannyelv megválasztásának indoklására nyílt kérdés formájában kaptak lehetőséget a szülők. Az ide érkezett válaszok tartalmuk szerint úgynevezett motivációs csoportokba rendezhetők. Az óvoda megválasztását a válaszadók 9,7%-a nem indokolta. Az összes kapott indoklás tartalmi jegyeit alapul véve 10+1 csoportot lehetett kialakítani. A kapott válaszok pedig az alapján osztályozhatók, hogy bennük egy-egy csoport jegyeit említették-e, illetve utaltak-e rá, vagy sem. Egy válaszban nyilván több csoport jegyei is megtalálhatók, így alakultak ki az előfordulási gyakoriság szerinti értékek.

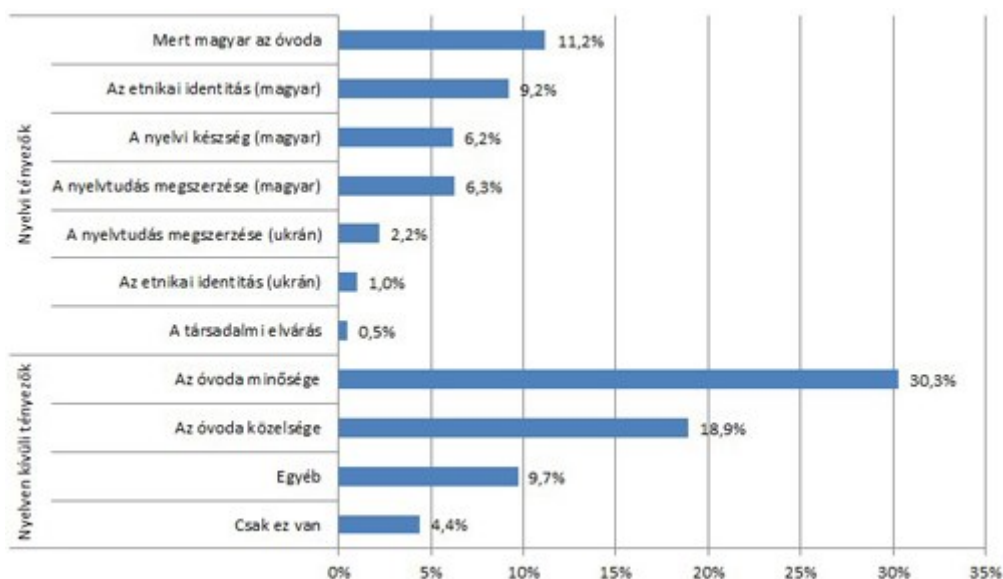
Az óvodai nevelési nyelv megválasztásával kapcsolatban a következő csoportok alakultak ki: (a kérdőívekből eredetiben közzétett idézetek után a kérdőív sorszáma áll):

1. Magyar identitás – a család magát magyarnak vallja, a gyereket magyarként definiálja stb.
Evidencia. A magyar identitásunk nem engedett volna más intézményt. (81)
2. Nyelvi készség – magyarul beszél a gyerek, a család érintkezési nyelve magyar, a gyerek csak magyarul beszél stb.
Mert a gyerekem magyarul tud beszélni. (56)
3. A nyelvtudás megszerzése – az ukrán nyelv tudását, annak megszerzését célzó indok.
Hogy megtanuljon ukránul. (93)
4. A nyelvtudás megszerzése – a magyar nyelv tudásának megszerzése, megalapozása, esetleg fejlesztése (ukrán anyanyelvű gyereknél).
Szeretném, hogy a gyerekem megtanuljon magyarul beszélni és írni. (168)
5. Az óvoda minősége – az óvodai nevelés minősége, az óvoda felszereltségével (néhány esetben az étkeztetéssel) való elégedettség, az óvodai dolgozók (illetve a vezetőnő) képzettségi, hozzáértési szintjével való elégedettség stb.
Képzettek az óvónők, és jól felszerelt az óvoda. (195)

6. Az óvoda közelsége – az óvoda területi elhelyezkedése, annak közelsége a lakóhelyhez, munkahelyhez.
Közel van a házunkhoz. (202)
 7. Ukrán identitás – a család magát ukránnak vallja, a gyereket ukránként definiálja.
Azért, mert ukrán nyelvű! (248)
 8. Társadalmi elvárás – az ukrán nyelv ismeretének társadalmi szinten való elvárása, célként kitűzött elérése (eszköznyelv helyett – Séra 2010); *Ukrajnában élünk* – indoklással.
Mert Ukrajnában élünk. (321)
 9. Mert magyar az óvoda – az óvoda nevelési nyelvének elsődlegessége (jelen esetben a magyar nyelvé).
Azért mert magyar óvoda. És az óvónők kedvesek! És közel van. Sok jót hallottunk róla! (44)
 10. Csak ez van – az adott településen ez érhető el (két kutatóponton – Beregújfalú és Tiszaújlak – csak magyar nyelvű óvoda van).
Ez az óvoda van hozzánk legközelebb, és ez az egy van a faluban. (152)
- +1 Egyéb: a tizenegyedik csoportban olyan motivációs megfogalmazások találhatók, amelyekben a családi hagyomány követése jelenik meg (*én is ide jártam*), az egyes óvodával/óvodai csoporttal való szimpatizálás (lásd ez *tetszett*), valamint olyan megfogalmazások, amelyek egyik másik csoportba sem illeszthetők, például: *Szüleim választása volt ez az óvoda. (16)*

A kapott válaszok, illetve a kialakult csoportok két fő részre bonthatók: nyelvi és nyelven kívüli tényezőket tartalmazókra. A nyelvi tényezők között található az óvoda minősége, közelsége, illetve a „csak ez van” és az egyéb kategórián kívül mindegyik csoport. A nyelvi és a nem nyelvi tényezők előfordulási aránya alapján az óvodai tan nyelv megválasztásában a nyelvi tényezők kevésbé fajsúlyos jelleggel rendelkeznek. Az óvoda minőségének, közelségének szempontja gyakoribb indok. Az előfordulási rangsor nyelvi tényezőinek számbavétele alapján az első helyen az óvoda nevelési/tanítási nyelve szerepel, ezt követi a magyar identitás, a magyar nyelvi készség, a magyar nyelvtudás megszerzése, fejlesztése, majd az ukrán nyelvtudás megszerzése, az ukrán identitás, valamint a társadalmi elvárás (3. ábra). Például:

- Legfőképp mert magyar óvoda, és sokat törődnek, foglalkoznak a gyerekeimmel. (283 – magyar óvodás)*
- Mert magyarok vagyunk. (64 – magyar óvodás)*
- Mert a gyerekeim magyarul tud beszélni. (56 – magyar óvodás)*
- Fontos, hogy gyermekeim értsék a nyelvet, mondókákat, verseket tanuljanak beszédképességük fejlesztésére. (78 – magyar óvodás)*
- Hogy megtanuljon ukránul. (93 – ukrán óvodás)*
- Azért, mert ebben az óvodában tisztán beszélnek ukránul. (204 – ukrán óvodás)*
- Azért, mert ukrán nyelvű! (248 – ukrán óvodás)*
- Azért, mert Ukrajnában élünk sajnos, és itt bárhova megy az ember, ha nem beszél ukránul sok helyen nem is hajlandóak segíteni. (91 – ukrán óvodás)*

3. ábra

Az óvodai tannyelvválasztás nyelvi és nyelven kívüli tényezői (N = 330) (%-os gyakorisági arány az összes tényező előfordulásához viszonyítva)

Az óvodaválasztási indoklások harmada az adott óvoda minőségére, felszereltségére, az óvónők, az óvodavezető magas fokú képzettségére és a gyerekekkel való bánásmód mikéntjére, a színvonalra helyezi a fő hangsúlyt:

Nagyon jó az óvoda, képzettek a dolgozók és kedvesek és szeretném, hogy a gyerekek kicsi korától kezdve tanuljon magyarul. (57 – magyar óvodás)

Ukrán óvoda a nyelv miatt. Jó nevelők, kedvesek. Jók a körülmények. Kedvező, pozitív visszhangok miatt. (89 – ukrán óvodás)

A gyermek óvodájának kiválasztásáról a megkérdezettek úgy nyilatkoztak, hogy azt az esetek közel háromnegyed részében (72,4%-ában) a szülők közösen döntötték el, míg egynegyed részben az édesanyáké volt a döntő szó (25,4%). A fennmaradó 2,2%-ban pedig az apukák döntötték el, melyik/milyen óvodába kerüljön a gyerek.

Az összes megkérdezett több mint egynegyede (26,4%) nem válaszolt arra a kérdésre, hogy utólag jó vagy rossz döntésnek látja-e az óvodaválasztást, egy szülő rossz döntésnek ítélte a korábbi választását/választásukat. A válaszadók közel háromnegyede (72,4%) ma is jó döntésként tartja számon az óvoda tannyelvének megválasztását, és majdnem mindegyikük úgy nyilatkozott, ismételt választási lehetőség esetén sem döntene másként.

Az óvoda nevelési nyelve és a független szociológiai változók

A nevelési nyelv megválasztásával kapcsolatos nyelvi tényezők közelebbi vizsgálatához érdemes ezeket a szempontokat az adatközlők anyanyelvének, illetve elemi és/vagy általános iskolai tannyelvének szemszögéből megfigyelni. Az anyanyelv és az óvoda megválasztásának néhány szempontja között statisztikailag szignifikáns összefüggés mutatható ki. Ezek: az etnikai identitással (*mert magyar óvoda*), valamint az óvoda minőségével kapcsolatban. Az összefüggés megvizsgálásánál három anyanyelvtípust (magyar, ukrán, orosz) érdemes figyelembe venni, az egyéb és a vegyes kategóriákat (az alacsony előfordulási szám miatt) ez esetben is ki lehetett zárni.

A magyar anyanyelvű adatközlők óvodaválasztási szempontjai között első helyen az óvoda tannyelve szerepel, eszerint a válaszadók negyede (24,5%) azért (is) választotta az adott óvodát, mert az

magyar nevelési nyelvű. Minden ötödik magyar anyanyelvű adatközlő (21,1%) választott óvodát vagy óvodai csoportot magyar nemzetiségét (is) szem előtt tartva – ugyanez az arány az ukrán anyanyelvűeknél 2,9%. Fontos szempont volt továbbá a magyar anyanyelvűeknél az, hogy a gyerek milyen nyelven (itt: magyarul) beszél: 14,3%-uk eszerint (is) választotta ki a gyermeke számára az óvodát. A magyar nyelvtudás megszerzése, fejlesztése 4,6%-ban, az ukrán nyelvtudás megszerzése 2,9%-ban volt döntő tényező, míg a magyar anyanyelvűeknél a „*mert Ukrajnában élünk*” társadalmi elvárás (is) 1,1% jegyezte meg motivációs szempontként.

A nem nyelvi tényezőknél érdekes szempont a már említett óvodai minőség, amelyet a magyar anyanyelvűek negyede (24,5%), míg az ukrán (52,5%) és az orosz anyanyelvűek (57,1%) több mint fele értékelte fontos és döntő tényezőként az óvoda megválasztásánál. Oka lehet ennek az, hogy az ukrán nevelési nyelvű óvodákból, csoportokból nagyobb választék áll a szülők rendelkezésére, és a minőség így elsődleges szempont lehet.

A válaszadók általános iskolai tannyelve és az óvoda megválasztása közötti összefüggés vizsgálata azt mutatta, hogy a magyar anyanyelvű és magyar tannyelvű általános iskolát végzett szülők körében a legmagasabb azok aránya, akik azért (is) választották az adott óvodát gyermekük számára, mert az magyar nevelési nyelvű:

Mert figyelmesek, és van lehetőség arra, hogy magyar csoportba járjon a gyermekem. (26 – magyar óvodás)

Tetszett a nevelési programjuk és hogy magyar foglalkozások vannak. (112 – magyar óvodás)

Szeretném megtartani a magyar nyelvet. (134 – magyar óvodás)

Azért mert a gyermekem csak magyarul ért. És tartottam attól, hogy esetleg nem tud beilleszkedni más nyelvű óvodába. (158 – magyar óvodás)

Fontos volt számukra a magyar identitás, valamint a gyerek nyelvi készsége is (*magyarul beszél*), és ezeknél az adatközlőknél a társadalmi elvárás (*Ukrajnában élünk*) nem fordult elő motivációs tényezőként a választás indoklásában. Ezt a fajta választ (amelynek előfordulási gyakorisága inkább az óvodát követő iskolai tannyelv megválasztásánál jelentkezett a válaszokban) azoknak a gyerekeknek a szülei adták, akiknek egyik tagja magyar, a másik többségi tannyelven végezte általános iskolai tanulmányait (2. táblázat).

2. táblázat

A vizsgálatban megkérdezett gyerekek szüleinek elemi és/vagy általános iskolai tannyelve és óvodai választásuk motivációinak összehasonlítása (N = 325)

	Együttes általános iskolai tannyelv								
	Magyar (N = 82)			Többségi (N = 155)			Vegyes (N = 88)		
	A szülőpárosok anyanyelve (magyar, többségi, vegyes: a válaszolók száma)								
Motivációcsoportok	M (77)	T (0)	V (2)	M (13)	T (115)	V (25)	M (50)	T (5)	V (32)
etnikai identitás (magyar)	24,4%			2,5%			13,6%		
nyelvi készség (magyar)	11%			2,5%			13,7%		
a nyelvtudás megszerzése (ukrán)	2,4%			1,3%			5,7%		
a nyelvtudás megszerzése (magyar)	1,2%			11%			6,8%		
etnikai identitás (ukrán)	0			1,9%			1,1%		
társadalmi elvárás	0			0			2,3%		
mert magyar óvoda	29,3%			4,5%			14,8%		
az óvoda minősége	26,8%			48,4%			27,3%		
az óvoda közelsége	20,7%			23,2%			26,1%		
csak ez van	3,7%			5,8%			6,8%		
egyéb	8,5%			13,5%			12,5%		

A szülők anyanyelvének és általános iskolai tannyelvének összevetése a választott óvodai nevelési nyelvvel pedig azt mutatta, hogy az ukrán és az orosz anyanyelvűeket, valamint az ukrán vagy az orosz iskolát végzetteket leszámítva, a vegyes nyelvű és a vegyes általános iskolai tannyelvű szülőpárosok részesítik előnyben gyermekük számára inkább az ukrán nyelvű óvodát vagy óvodai csoportot a magyar anyanyelvű és a magyar általános iskolai végzettséggel rendelkező szülőkkel szemben (3. táblázat).

3. táblázat

Az óvoda nyelvének megválasztása a szülők anyanyelve, valamint elemi és/vagy általános iskolai tannyelve függvényében (N = 319)

N=	A szülők anyanyelve és általános iskolai tannyelve	Az óvoda vagy óvodai csoport tannyelve	
		Magyar	Ukrán
77	magyar anyanyelv + magyar iskola	89,6%	10,4%
13	magyar anyanyelv + többségi iskola	92,3%	7,7%
50	magyar anyanyelv + vegyes iskola	92%	8%
0	többségi anyanyelv + magyar iskola	0	0
115	többségi anyanyelv + többségi iskola	23,5%	76,5%
5	többségi anyanyelv + vegyes iskola	40%	60%
2	vegyes anyanyelv + magyar iskola	100%	0
25	vegyes anyanyelv + többségi iskola	64%	36%
32	vegyes anyanyelv + vegyes iskola	65,6%	34,4%

A vegyes házasságban élő szülők, akiknek egyik tagja magyar, a másik ukrán vagy orosz nyelven tanult az általános iskolában, többnyire az óvoda közelségére és minőségére hivatkozva választották az adott intézményt gyermekük számára, illetve volt, aki a társadalmi elvárásoknak akart megfelelni:

Szerintem jobb, mint a többi óvoda. (200 – ukrán óvodás)

Az óvoda közel van a munkahelyemhez és van benne ukrán csoport. (71 – ukrán óvodás)

Megfelelő az oktatási színvonal. (69 – ukrán óvodás)

Mert Ukrajnában élünk. (321 – ukrán, majd később magyar óvodás).

A válaszadók közel egyharmada (29,4%) rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Közülük 43,2% vallotta magát magyar anyanyelvűnek, tehát a megkérdezettek közel fele. A diplomás szülők 52,5%-a választott gyermeke számára magyar nevelési nyelvű óvodát, és 47,4%-uk ukrán óvodát vagy óvodai csoportot. A kutatás előfeltevése szerint az értelmiségi szülők (ez esetben a diplomával rendelkezők) inkább a magyar nevelési nyelvű óvodát részesítik előnyben gyermekük számára. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők választását az anyanyelv felől közelítve kiderül, hogy a magukat magyar anyanyelvűként definiáló szülők 81%-a magyar nevelési nyelvű óvodát, óvodai csoportot választott.

Óvoda után iskola

A vizsgálatban részt vevők fele (50,3%) az iskolába készülő gyerekének az ukrán tannyelvű iskola választását preferálta. A magyar tanítási nyelvű iskolát választók aránya 41,8%. Tekintve, hogy a válaszadók anyanyelvükről 53%-ban magyarként nyilatkoztak, látható, hogy ez az arány az iskola nyelvének megválasztásánál több mint 10%-ban csökken. A válaszolók közül 7,9% még nem tudott vagy nem döntött erről a kérdéssel a vizsgálat időpontjában (2015. február–március), további egy adatközlő nem válaszolt, egy pedig orosz nyelvű iskolát jelölt meg.

A vizsgálatban részt vevő homogén magyar szülők háromnegyede (75,5%) készült magyar tannyelvű iskolába adni a gyermekét. Míg a vegyes házasságok egyik felénél ukrán tannyelvű (49,2%) iskolába készítették a gyermeküket, a vegyes anyanyelvű szülőpárosok másik felének egyharmada (tehát a teljes kontingens 15,3%-a) még nem tudta, kétharmada (tehát az összes vegyes szülőpáros 33,9%-a) pedig magyar nyelvű iskolába készült beírni a gyermekét szeptembertől. A szülők anyanyelve és a gyermekük részére választott iskolai tannyelv között szignifikáns összefüggés mutatható ki ugyanúgy, mint a szülők elemi és/vagy általános iskolai tannyelve és a gyerekeknek szánt általános iskola tannyelve között.

A kapott eredmények tükrében megállapítható, hogy azok a szülők, akiknél mindkét fél magyar nyelven végezte általános iskolai tanulmányait, magasabb arányban választanak a gyermeküknek is magyar tannyelvű iskolát (88,9%), mint azok a szülők, akiknél mindkét fél magyar anyanyelvűnek vallotta magát (75,5%). Az iskola tannyelvének megválasztásakor a megkérdezett szülők válaszai alapján a három legfontosabb szempontként az identitás (magyar és ukrán is), a társadalmi elvárás (*Ukrajnában élünk*) és a magyar anyanyelvi tudás szerzése szerepelt. Ezeket a magyarság, a magyar hagyományok és/vagy kultúra megőrzése, az ukrán mint eszköznyelv használata követi az előfordulási gyakoriság alapján felállított összesített rangsorban. Az iskola tannyelvének megválasztásakor a megkérdezett szülők lényegesen alacsonyabb arányban említették meg a választás (egyik) szempontjaként például a választani kívánt iskola minőségét (az ukrán tannyelvű iskolák jobb minőségét azok magasabb fokú állami támogatottságával indokolták), szemben az óvodáéval.

A magyar nyelvű oktatási hálózathoz fűzött viszonyról

A szociolingvisztika felől közelítve a nyelvcsere-nyelvmegtartás folyamatában fontos tényező az iskolarendszer megléte. A fent említett hálózat fontosságáról, veszélyhelyzetben létéről, avagy nemlétéről, illetve a megszűnéséről szóló szülői válaszok ezért is bírnak jelentőséggel. Az iskolarendszer hiánya ugyanis pozitívan befolyásolja a nyelvcserét (Fishman 1966: 441, idézi Borbély 2001: 200). Bár a nyelvcsere előrehaladott állapota nem feltétlenül jár együtt az etnikai öntudat csökkenésével – Hansen (1952, idézi Borbély 2001: 204) kutatásai szerint az emigráns közösségek harmadik generációjánál az etnikai öntudat inkább nő, mint csökken, a nyelv visszaszorulásával mindenképpen. Mivel e tanulmányok emigráns közösségről, nem pedig őshonos kisebbségről (mint amilyen a kárpátaljai magyarság is) szólnak, emiatt nem kezelhetők azonos módon.

A magyar anyanyelvű és magyar tannyelvű iskolát végzett válaszadók kicsit több mint fele (50,3% és 51,2%) vélte úgy, hogy a magyar nyelvű oktatási hálózat fontos tényező a magyarok nyelvének, nemzetiségének, hagyományainak és kultúrájának a megőrzésében, fenntartásában. A magyarok megmaradását az ukrán és az orosz anyanyelvűek 4,1%-a, az ukrán és orosz tannyelvű iskolát végzettek 16,4%-a tartotta fontos szempontnak. A kárpátaljai ukrán és az orosz anyanyelvűek tehát tizenkétszer kisebb arányban tartják fontosnak az említett iskolahálózat meglétét a magyarság fennmaradására nézve. Az ukrán és az orosz anyanyelvűek válaszai szerint (16,7%) leginkább azért fontos ezeknek az intézményeknek (tudniillik a magyar tannyelvű óvodáknak, iskoláknak) a megléte, hogy a magyarok nemzeti és/vagy nyelvi kisebbségi jogait betartsák.

Az adatközlők arról is nyilatkoztak, veszélyhelyzetben van-e a magyar oktatási hálózat fennmaradása. A magyar anyanyelvű adatközlők negyede az ukránai politikai helyzetben lát potenciális veszélyt a magyar nyelvű oktatásra nézve, további 18,3%-uk pedig a szülők tannyelvválasztási döntéseiben látja ezt a tényezőt. A rossz minőségű iskolákat (6,8%) és az iskolás gyerekek létszámának alacsony mértékét (4,6%) körülbelül minden huszadik magyar anyanyelvű adatközlő tekinti válasza alapján a magyar tannyelvű oktatási hálózatra nézve veszélyt jelentő faktornak. A magyar anyanyelvű válaszadók 17,1%-a nem gondolja azt, hogy bármilyen veszély fenyegetné az említett iskolarendszer meglétét – az ukrán és az orosz anyanyelvűek körében ugyanez az arány 45,8%, továbbá 1,4%–2,8%

közötti értékeket mutat a többi tényező (politikai helyzet, szülői választások, rossz iskolák). Az előfeltevésnek megfelelően tehát a többségi tannyelven tanult szülők körében alacsony a magyar nyelvű oktatási hálózat veszélyeztetettségi mutatója.

Az elemi és/vagy az általános iskola tannyelvét tekintve független változónak ebben a kérdésben elmondható, hogy magasabb azok aránya a magyar tannyelvű iskolát végzettek körében, akik szerint az ukrainai politikai helyzet (30,1%) veszélyt jelent(het) a magyar nyelvű oktatási hálózat meglétére Kárpátalján, és ugyanígy a többi tényező is magasabb értékeket mutat. Kivételt képez ez alól azok aránya, akik szerint sem a fenti, sem más tényezők nem utalnak veszélyre a már említett témában – a magyar tannyelvű iskolát végzettek körében az arányuk 11,1% (6%-kal kevesebb a magyar anyanyelvűekhez képest).

A kutatás tervezésekor az volt az egyik előfeltevés, hogy azok a szülők, akik magyar nevelési nyelvű óvodába íratják gyermekeiket, fontosnak tartják anyanyelvüket, és ezzel együtt a magyar oktatási hálózat meglétét Kárpátalján. S ugyanígy: inkább azok érzik veszélyben ennek a hálózatnak a meglétét, akik valamennyire ismerik belülről, akár óvodai, akár iskolai szempontból – vagyis gyermekük (gyermekeik) részesül(nek) valamilyen magyar oktatási nyelvű intézmény nevelésében.

A kapott eredmények tükrében ez a feltevés igaznak bizonyult, illetve statisztikailag szignifikánsnak. Akik ezt fontosnak tartják, azoknak több mint kétharmada (68,8%-a) magyar nyelvű óvodába járattja gyermekét. Az iskola tannyelvének megválasztásánál azonban ez jelentősen csökken, és a magyar óvodák/iskolák meglétét fontosnak tartóknak alig a fele (48,6%) adja magyar tannyelvű iskolába gyermekét – mégis ez a tábor mutatja relatíve a legmagasabb értékeket.

Összefoglalás

A kárpátaljai magyar beszélőközösség jövőjének, megmaradásának egyik legfontosabb összetevője az anyanyelv, illetve a magyar identitás megőrzése, továbbadása. Az identitás meghatározásában pedig jelentős szerepe van az oktatásnak, így tehát az óvodai nevelésnek is.

A Kárpátalján végzett kutatások célkitűzése az volt, hogy a nyelvi szempontból kevésbé kutatott óvodai nevelésre irányítsa a figyelmet; ezáltal rávilágítson az anyanyelvi nevelés fontosságára a köznevelési rendszer elsődleges színterén; emellett az elvégzett kérdőíves és interjú vizsgálatok eredményei által bemutassa a nevelési nyelv és/vagy a tannyelv választási döntések motivációs tényezőit.

A 2012 és 2015 között végzett felmérés eredményei szerint az előfeltevésnek megfelelően a kárpátaljai szülők tannyelv választási döntései már a gyerekek óvodáskorában is tudatosak, számos esetben a felsőoktatásig megtervezettek. Az óvodai nevelési nyelv megválasztására a szülők anyanyelve és általános iskolai tannyelve is hatással van, valamint a mindenkori ukrán aktuálpolitikai helyzet. Az óvoda nevelési nyelve azonban nincs feltétlenül hatással az elemi iskola tannyelvének a megválasztására (Papp Z. 2012).

Az elemi és/vagy az általános iskolai tannyelv a szülők részéről magasabb arányban mutat összefüggést az óvoda és később az iskola tannyelvének megválasztásával, mint a szülők anyanyelve. Azok a szülők ugyanis, akiknél mindkét fél magyar nyelven végezte iskolai tanulmányait, magasabb arányban választanak a gyermeküknek is magyar tannyelvű intézményt (88,9%), mint azok a szülők, akiknél mindkét fél magyar anyanyelvűnek vallotta magát (75,5%), de nem feltétlenül járt magyar iskolába.

Az eredmények alapján elmondható az is, hogy az óvoda nevelési nyelvének és az iskola tannyelvének megválasztását számos egyéb tényező mellett a vizsgált közösség számára elérhető oktatási-nevelési hálózathoz fűződő viszony is meghatározhatja. Akik fontosnak tartják a magyar oktatási lehetőségek elérhetőségét Kárpátalján, azok körében jóval magasabb arányban fordul elő a gyerekek magyar tannyelvű óvodáztatása, iskoláztatása. Akik ezt fontosnak tartják, azoknak több

mint kétharmada (68,8%-a) magyar nyelvű óvodába járattja gyermekét. Az iskola tannyelvének megválasztásánál azonban ez jelentősen csökken, és a magyar óvodák/iskolák meglétét fontosnak tartók alig a fele (48,6%) adja magyar tannyelvű iskolába gyermekét – relatíve mégis ez a tábor mutatja a legmagasabb értékeket.

Az elvégzett vizsgálatok alapján elmondható, hogy a kárpátaljai szülők értik és érzik az anyanyelv szimbolikus értéke mellett az anyanyelv ápolásának és fenntartásának a fontosságát. Ez azt jelenti, hogy a megkérdezett magyar nemzetiségű és/vagy anyanyelvű szülők a magyarság megmaradását szorgalmazzák, az ukrán nemzetiségű és/vagy anyanyelvű szülők pedig nagyrészt elismerik a helyi magyarok nyelvhasználatának a létjogosultságát. Ugyanakkor minden megkérdezett a gyermeke jövőjének tervezése, biztosítása szempontjából igyekszik meghozni nevelési és tannyelvválasztási döntéseit. A szülők nyilatkozatai szerint fontos az óvoda minőségének számbavétele a választásban. Az óvoda minőségét és a benne zajló tartalmi munkát pedig – a kérdőívekből és az interjúkból kapott válaszok alapján – az óvodai matinék, ünnepségek alapján mérik. Minél színvonalasabb egyik vagy másik, annál inkább elégedettek, és ehhez a színvonalhoz ők maguk is igyekeznek hozzájárulni például az egyes szerepekhez szükséges jelmezek megvarrásával vagy a csoportszoba kifestésével. A minőséghez tartozik továbbá, ha az óvodában – akár fizetős szolgáltatásként – a gyerekek a magyar és az állam nyelve mellett angolul is tanulhatnak. A kárpátaljai magyarságnak a jövője szempontjából nem csak jogaival, lehetőségeivel is érdemes és szükséges élnie. S nem feledkezhet meg arról, hogy a minőségi oktatás az egyik legértékesebb dolog a mai globális világban, amely társadalmi, illetőleg egyéni szinten is fontos és elérendő.

Irodalom

- Beregszászi Anikó 2002. A kárpátaljai magyarság nyelvhasználati sajátosságai a nyelvtervezés szemszögéből. *Kisebbségkutatás 2*: 368–375.
- Beregszászi Anikó 2004. Idegennyelv-oktatásunk gondjairól és feladatairól szociolingvisztikai nézőpontból. In: Huszti Ilona (szerk.) *Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben*. PoliPrint. Ungvár. 10–20.
- Borbély Anna 2001. A nyelvcsere folyamata és kutatása. *Nyelvtudományi Közlemények 98*: 193–215.
- Cummins, Jim 1984. Implications of bilingual proficiency for the education of minority language students. In: Allen, P. – Swain, M. – Brumfit, C. (eds.) *Language issues and education policies: Exploring Canada's multilingual resources*. Pergamon Press. Oxford. 21–34.
- Csernicskó István 2004. Egy megoldatlan probléma: az államnyelv oktatása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. In: Huszti Ilona (szerk.) *Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben*. PoliPrint. Ungvár. 113–123.
- Csernicskó István 2008. Ukrajna összhangra törekszik. Az ukrain oktatáspolitikai nyelvi vonatkozásai. *Kisebbségkutatás 2*: 302–315.
- Csernicskó István (szerk.) 2010. *Nyelvek, emberek, helyzetek. A magyar, ukrán és orosz nyelv használata a kárpátaljai magyar közösségben*. PoliPrint. Ungvár.
- Csernicskó István 2011. Egy kényszerű „túlélési stratégia”: a többségi nyelven való tanulás. *Együtt 4*: 81–94.
- Csernicskó István 2012. *Megtanulunk-e ukránul? A kárpátaljai magyarok és az ukrán nyelv*. PoliPrint Kiadó. Ungvár.
- Csernicskó István 2013. *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Gondolat Kiadó. Budapest.
- Erdei Ildikó 2010. *Többnyelvű környezetben élő gyerekek nyelvi szocializációja*. PhD értekezés. Szeged.
- Fishman, Joshua A. 1966. *Language loyalty in the United States: The maintenance and perpetuation of non-English mother tongues by American ethnic and religious groups*. Mouton, The Hague.

- Gödéné Török Ildikó 2005. Az anyanyelvi nevelés lehetőségei az iskolára való előkészítésben. In: B. Nagy Ágnes–Szépe György (szerk.) *Anyanyelvi nevelési tanulmányok I.* Iskolakultúra. Pécs. 99–109.
- Göncz Lajos 2004. *A vajdasági magyarság kétnyelvűsége.* Magyarságkutató Tudományos Társaság–MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Szabadka.
- Göncz Lajos 2011. Iskolaválasztás a Vajdaságban. In: Bartha Csilla–Nádor Orsolya–Péntek János (szerk.) *Nyelv és oktatás kisebbségben. Kárpát-medencei körkép.* Tinta Könyvkiadó. Budapest. 57–69.
- Hansen, M. L. 1952. The third generation in America. *Commentary* 14: 492–500.
- Orlova, Irina 2013. Ірина Орлова. *Реформа освіти в Україні. Проект «Популярна економіка: моніторинг реформ».* (№8) 17 лютого 2013 року. Case Україна. Центр соціально-економічних досліджень. <http://www.case-ukraine.com.ua/publications/reforma-osviti-v-ukra%D1%97ni-2/>
- Papp Z. Attila 2012. Az iskolaválasztás motivációi és kisebbségi perspektívái. *Kisebbségkutatás* 3: 399–417.
- Paulston, Cristina Bratt 1994. *Linguistic minorities in multilingual settings. Implications for language policies.* John Benjamins Publishing Company. Amsterdam–Philadelphia. <http://dx.doi.org/10.1075/sibil.4>
- Séra Magdolna 2010. Cél vagy/és eszköz? Az oktatáspolitikai lehetséges hatásairól Kárpátalján. In: Kozmács István, Vančoné Kremmer Ildikó (szerk.) *Közös jövőnk a nyelv II. Nyelvtudomány és pedagógia, Tudomány az oktatásért – oktatás a tudományért, Veda pre vzdelanie – vzdelanie pre vedu, Science for Education – Education for Science.* Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Fakulta stredo európskych štúdií. Konstantin Filozofus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. Nyitra. 125–134.
- Sorbán Angella 2012. Kisebbség – társadalomszerkezet – kétnyelvűség. Műhelytanulmányok a romániai kisebbségekről. *Working Papers* 42. Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca (Kolozsvár).
- Навчання української мови в національних дошкільних закладах (Методичні рекомендації)./ Az ukrán nyelv tanítása a nemzetiségi óvodákban (módszertani ajánlat). Відділ освіти Берегівської райдержадміністрації, Берегівський районний методичний центр. Берегово 2002 р./ Beregszászi járási adminisztráció Oktatási osztálya, Beregszászi járási Módszertani központ. Beregszász 2002.

Nánási-Molnár, Anita

Choosing language in pre-school education in Transcarpathia

The aim of the investigation in Transcarpathia was to draw attention to pre-school education, studied less from a linguistic perspective, and thus to the importance of first-language education on the central scene of the education system. The results presented in this study are from 2012–2015. 330 parents participated in the research whose children were attending the kindergarten during the period of the investigation and were preparing for school from autumn of the year of the investigation. Results of the investigation show that the parents' mother tongue and their language of instruction at the primary school influences the selection of the language of the pre-school education. Another aspect is always the current political situation in Ukraine. However, it is important to emphasize that families where both parents used to learn in Hungarian at the primary school select an institution with Hungarian language instruction in a higher proportion (88%) than families where both parents have Hungarian as their mother tongue (75.5%).

Kulcsszók: anyanyelvi nevelés, tannyelvválasztás, nyelvpolitika, Kárpátalja

Keywords: first language education, selection of the language of instruction, language policy, Transcarpathia

Az írás szerzőjéről

Nánási-Molnár Anita
óvónő, Beregújfalui Fenyőfácska Óvoda
nanasimolnaranita[kukac]gmail.com